

VẤN ĐỀ ĐẠO TIN LÀNH Ở TÂY NGUYÊN HIỆN NAY: NHÌN TỪ GÓC ĐỘ CỦA TÂM LÝ HỌC

Vũ Dũng

Viện Tâm lý học.

Ở Tây Nguyên hiện nay đang tồn tại một số tôn giáo: Đạo Phật, Thiên Chúa, Tin lành và một số tôn giáo khác có số lượng không đáng kể như Cao Đài... Khi nói tới vấn đề tôn giáo ở Tây Nguyên hiện nay, chủ yếu chúng ta nói tới đạo Tin lành. Bởi vì, đạo Tin lành đang là một vấn đề phức tạp ở Tây Nguyên, nó liên quan nhiều đến các cuộc gây rối ở Tây Nguyên vừa qua và ảnh hưởng nhất định đến đời sống tâm lý của đồng bào các dân tộc thiểu số ở vùng cao nguyên này.

Trong những năm gần đây, số tín đồ theo đạo Tin lành ở các tỉnh Tây Nguyên tăng rất nhanh. Qua số liệu thống kê cho thấy:

Ở tỉnh Kon Tum: Nếu năm 1997 chỉ có 7.400 tín đồ, thì đến năm 2003 số tín đồ đã lên tới 10.000 người.

Ở tỉnh Gia Lai: Năm 1990 có 3.000 tín đồ, năm 2001 đã lên tới 93.038 người.

Ở tỉnh Đắc Lắc: Năm 1990 có 56.000 tín đồ, năm 2002 lên tới 133.510 người.

Ở tỉnh Lâm Đồng: Năm 1990 có 37.197 tín đồ, năm 2001 lên tới 57.758 người.

Như vậy, số tín đồ của đạo Tin lành phát triển mạnh nhất ở hai tỉnh Đắc Lắc và Gia Lai. Điều đáng chú ý là những người theo tôn giáo này ở Tây Nguyên chủ yếu là các dân tộc thiểu số bản địa (tỷ lệ này ở tỉnh Kon Tum là 90%, ở tỉnh Đắc Lắc là 97,6%). Có một số tỉnh, đạo Tin lành đã hiện diện ở hơn 2/3 số xã của tỉnh như: Tại tỉnh Gia Lai có 128/171 xã (74,8%) có đạo Tin lành; tỉnh Đắc Lắc có 155/204 xã (75,9%) có đạo Tin lành.

Một vấn đề đặt ra là: *Tại sao đạo Tin Lành lại phát triển nhanh trong các dân*

tộc thiểu số bản địa như vậy? Ở đây đã có những yếu tố nào tác động đến tâm lý của đồng bào các dân tộc thiểu số?

Có nhiều nguyên nhân dẫn tới sự phát triển nhanh chóng của đạo Tin lành, đặc biệt trong các dân tộc thiểu số (kể cả ở khu vực phía Bắc, lẫn Tây Nguyên). Có thể nêu ra một số nguyên nhân chính sau:

1. Về bản thân đạo Tin lành

- Đạo Tin lành có những nghi lễ rất đơn giản: không cần có tượng hay nơi thờ cúng trong gia đình. Các tín đồ có thể tự cầu nguyện tại nhà hay theo các nhóm. Hình thức sinh hoạt của Tin lành rất đơn giản, linh hoạt và đang cố gắng để thích nghi với điều kiện, hoàn cảnh thực tế của người dân. Trong thời gian qua, các nhóm tín đồ Tin lành thường sinh hoạt tại một gia đình nào đó hay tại ngã ba, ngã tư của buôn.

- Đạo Tin lành đưa ra một số qui định có tác động tích cực đến tâm lý đồng bào và được đồng bào rất ủng hộ. Đó là: cấm những người theo đạo uống rượu, hút thuốc, đánh nhau, trộm cắp, ngoại tình; không cúng Giàng... Điều này rất phù hợp với lòng dân, được phụ nữ, người già ủng hộ. Đối với các gia đình dân tộc bản địa nghèo khó thì việc cấm uống rượu, không cúng Giàng sẽ giúp họ tiết kiệm được đáng kể. Người dân cho rằng, đây là những qui định rất tích cực và có thể nói đó là một nguyên nhân chính để họ theo đạo. Do vậy, hiện nay, ở những buôn làng theo đạo Tin lành, người dân không còn uống rượu, hút thuốc, hiện tượng trộm cắp, ngoại tình gần như chấm dứt. Đây là mặt tích cực của Tin lành.

- Điều đáng chú ý là sau khi người dân đã tin vào đạo, trở thành con chiên của Chúa, sẵn sàng hy sinh vì Chúa thì lúc đó họ sẵn sàng làm theo những mục đích khác dưới danh nghĩa của Chúa. Về điều này thì bọn phản động Đê ga đã sử dụng đạo Tin lành khá thành công để kích động và lôi kéo đồng bào tham gia vào các cuộc gây rối vừa qua ở Tây Nguyên.

2. Về những người truyền đạo

- *Cơ cấu tổ chức của đạo Tin lành khá chặt chẽ*: ở các xã có mục sư, phó mục sư (xã có ít tín đồ thì không có mục sư), dưới mục sư có ban chấp sự - ban điều hành hoạt động sinh hoạt tôn giáo tại xã. Điều đáng chú ý là, tại các xã, đạo Tin lành đã xây dựng được đội ngũ truyền đạo sinh đông đảo nằm ở các buôn làng. Họ là người dân tộc bản địa ở các thôn, buôn. Cùng ngôn ngữ, hiểu hoàn cảnh của từng gia đình, họ sâu sát đến từng con người, từng gia đình cụ thể trong thôn, buôn... Cho nên, sự tác động của họ là rất hiệu quả.

- *Các mục sư, phó mục sư, ban chấp sự* thường là tầng lớp “trí thức” của các dân tộc. Họ hiểu biết, biết sử dụng tốt tiếng dân tộc, tiếng phổ thông và cả tiếng Anh (trong khi đó, nhiều cán bộ của chúng ta không nói được tiếng dân tộc và hầu hết không nói được tiếng Anh). Có những người được đào tạo ở nước ngoài về. Họ rất thông hiểu về các chủ trương, chính sách của chúng ta. Họ rất giỏi làm kinh tế (hầu hết gia đình họ đều có kinh tế khá giả). Họ hướng dẫn cho người dân cách thức sản

xuất, chăn nuôi... Chính các yếu tố này làm cho uy tín của họ với người dân rất cao. Đồng bào có thể không nghe cán bộ xã, thôn, nhưng nghe mục sư, phó mục sư và ban chấp sự một cách tuyệt đối.

3. Về tài liệu tuyên truyền

Trong khi các tài liệu tuyên truyền của ta đưa đến người dân chủ yếu bằng tiếng phổ thông, nhiều người không hiểu được, nhất là những người già, cao tuổi (vì họ không biết chữ), thì Kinh thánh của đạo Tin lành được in bằng các tiếng dân tộc (Bana, Êđê, Jarai), được phát hoặc bán rẻ đến từng gia đình tín đồ. Điều này làm cho mọi lứa tuổi đều đọc và hiểu được.

4. Về phía đồng bào (các tín đồ)

Một nguyên nhân quan trọng dẫn tới việc theo đạo Tin lành của đồng bào là trình độ nhận thức của họ. Như đã nói ở trên, hiểu biết của đồng bào rất thấp. *Tư duy của họ là tư duy cụ thể, trực quan.* Họ nhìn vào những cái rất cụ thể mà đạo Tin lành mang lại như: cho bóng điện để mắc điện vào nhà, khi ốm đau cho thuốc (dù giá trị rất ít), theo đạo không uống rượu, trộm cắp, hút thuốc... Sự nhận thức hết sức đơn giản đó đã làm cho đồng bào tin và theo đạo Tin lành. Bên cạnh đó, các biện pháp tuyên truyền của chúng ta lại chưa hiệu quả, nhiều cán bộ địa phương chưa sâu sát người dân, quan liêu, hách dịch... Điều này làm cho đồng bào đến với đạo Tin lành nhanh chóng hơn.

Một điều đáng để chúng ta quan tâm và rất đáng suy nghĩ là *đạo Tin lành đang phát triển mạnh ở lực lượng học sinh* ở các tỉnh Tây Nguyên này.

Tại các xã ở Tây Nguyên hiện nay, tỷ lệ học sinh THCS, PTTH và thanh niên theo đạo Tin lành rất lớn. Nhiều gia đình có bố mẹ không theo đạo, nhưng các con lại theo đạo.

Tại sao học sinh, thanh niên lại theo đạo?

Kết quả điều tra cho thấy có các nguyên nhân chính sau:

- Tổ chức đoàn thanh niên ở xã và nhà trường hoạt động rất yếu, hình thức sinh hoạt đơn điệu, chưa thu hút được thanh niên tham gia. Một vài xã có tổ chức được phong trào thi đấu thể thao, song phong trào này mang tính thời điểm, không thường xuyên. Các cán bộ lãnh đạo xã rất ý thức được điều này, và họ giải thích là kinh phí đầu tư cho hoạt động của đoàn thanh niên rất ít ỏi. Theo qui định, kinh phí dành cho hoạt động đoàn của xã trong một năm là 1,5 triệu đồng và nay tăng lên 3 triệu đồng. Số tiền này là quá ít để tổ chức các hoạt động cho thanh niên trong hơn 10 thôn, buôn của một xã có địa bàn rộng lớn như ở Tây Nguyên. Phụ cấp cho cán bộ đoàn ở các thôn, buôn là rất ít.

- Trong khi chúng ta còn ít tổ chức các hình thức sinh hoạt cho thanh niên, thì đạo Tin lành lại thường xuyên tổ chức các hình thức sinh hoạt nhóm (nhóm các tín đồ của một số gia đình). Mỗi thôn có vài nhóm như vậy. Họ tụ tập để cầu nguyện, học

các giáo lý của đạo. Mỗi tuần, người lớn họp nhóm 3 lần, còn thanh niên họp 2 lần vào cuối tuần. Địa điểm sinh hoạt rất linh hoạt, đơn giản: có thể là tại một gia đình nào đó hoặc tại ngã ba, ngã tư của thôn. Qua phỏng vấn các em học sinh và thanh niên, chúng tôi được biết các em rất vui khi được tham gia các hình thức sinh hoạt tôn giáo, vì các em không có hình thức sinh hoạt nào khác.

Như vậy, đạo Tin lành đang hướng vào những chủ nhân tương lai của các gia đình dân tộc bản địa Tây Nguyên. Đây là vấn đề rất đáng quan tâm, nhất là khi các thế lực phản động lợi dụng tôn giáo để chống đối lại chúng ta.

Một câu hỏi khác đặt ra là: *Đạo tin lành liên quan như thế nào đến các cuộc gây rối trật tự xã hội, an ninh chính trị ở Tây Nguyên vừa qua?*

Sau cuộc gây rối trật tự ngày 10/4/2004 vừa qua, ở Tây Nguyên xuất hiện một quan niệm và cách nhìn nhận mới về đạo Tin lành. Một cách không chính thức, người ta chia đạo Tin lành thành: *Đạo Tin lành thuần tuý* và *đạo Tin lành Đê ga*.

Những khái niệm này được cả người dân theo đạo, mục sư và cả cán bộ địa phương sử dụng. Thậm chí, còn được đưa vào các văn bản chính thức của một số xã.

+ "*Đạo Tin lành thuần tuý*" được hiểu là những người theo đạo với đúng nghĩa của nó, tốt đời, đẹp đạo, không chống đối lại Nhà nước. Các tín đồ thờ phụng Chúa, chăm lo làm ăn và tuân thủ luật pháp của Nhà nước. Sau vụ 10/4, những người không có tư tưởng chống đối, kể cả các thủ lĩnh tôn giáo, đều nhận mình là người của đạo Tin lành thuần tuý. Phó mục sư Bok Yong ở xã Glar, huyện Đắc Đoa nói: Sau vụ 10/4, một số người dân nghe theo kẻ xấu, tham gia bạo loạn, bị họp và kiểm điểm, nhận thấy sai lầm của mình (tức là đã theo Tin lành Đê ga) bây giờ muốn quay lại đạo Tin lành thuần tuý. Những người trong ban quản lý đạo Tin lành cũng chấp nhận, nhưng bắt thử thách từ 6 tháng đến 1 năm. Nếu chấp hành tốt thì cho nhập đạo.

+ "*Đạo Tin lành Đê ga*", theo cách hiểu của các cán bộ xã và người dân, là những người đi theo bọn phản động, chống đối lại chính quyền, có tư tưởng đòi ly khai, tự trị. Theo đánh giá của lãnh đạo các xã thì số này hiện chiếm hơn 10% số tín đồ theo đạo Tin lành.

Từ những phân tích ở trên cho thấy: *Đạo Tin lành có liên quan trực tiếp đến các cuộc gây rối ở Tây Nguyên vừa qua*. Hầu hết những người chống đối chính quyền và tham gia các cuộc gây rối với những hành vi chống đối quyết liệt đều là tín đồ của đạo Tin lành. Chính kẻ thù ở trong và ngoài nước đã sử dụng Tin lành như một phương tiện để lôi kéo đồng bào.

- *Đánh giá những mặt tích cực và tiêu cực của đạo Tin lành ở Tây Nguyên hiện nay:*

+ Mặt tích cực của đạo Tin lành

Giúp đồng bào xoá bỏ tục uống rượu, hút thuốc, trộm cắp, ngoại tình, cúng Giàng. Điều này đã làm cho nhiều gia đình trở nên sống tiết kiệm và chăm chỉ làm ăn hơn, an ninh trật tự của buôn làng trở nên tốt hơn.

+ Mặt hạn chế của đạo Tin lành

Sự xuất hiện của đạo Tin lành tại Tây Nguyên cũng dẫn đến những tác động tiêu cực đối với cuộc sống buôn làng Tây Nguyên hiện nay, nhất là đời sống văn hoá:

- Đạo Tin lành xoá bỏ công chiêng. Vì họ cho rằng, hát múa theo công chiêng thì phải nhảy, múa, uống rượu. Điều này trái với qui định của đạo.

- Đạo Tin lành xoá bỏ nhà rông, thay vào đó là xây các nhà nguyện (nhà để cầu nguyện).

- Đạo Tin lành xoá bỏ tục thờ cúng tổ tiên, thay vào đó là thờ Chúa.

- Đạo Tin lành vô hiệu hoá vai trò của già làng, thay vào đó là vai trò của mục sư, ban chấp sự và có nguy cơ vô hiệu hoá (về thực tế) vai trò của trưởng thôn, của cán bộ thôn. Hiện nay, các gia đình theo đạo tin mục sư hơn là tin vào lời nói của trưởng thôn và cán bộ địa phương.

Như vậy, đạo Tin lành đã và đang xoá đi một số nét văn hoá truyền thống tốt đẹp của buôn làng Tây Nguyên, xoá đi những nét văn hoá đặc thù của Tây Nguyên và của làng xã Việt Nam nói chung. Đồng bào đi theo đạo là từ bỏ văn hoá riêng của buôn làng, của dân tộc để đi theo một văn hoá chung - văn hoá của đạo Tin lành - một loại văn hoá có tính toàn cầu.

Từ những phân tích trên cho thấy:

Đối với những người theo “đạo Tin lành thuần tuý”- tức là những người chấp hành tốt chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước, không chống đối lại chính quyền thì nên đối xử như những công dân tốt, hoặc như tín đồ của những tôn giáo khác (đạo Phật hay Thiên Chúa).

Đối với số người theo Tin lành Đê ga thì chúng ta cần tuyên truyền, giáo dục để họ nhận ra bản chất thực trong âm mưu của bọn phản động nước ngoài, mà trước hết là cái gọi là “Nhà nước Đê ga” do Ksor Kót cầm đầu để không bị mê hoặc, lừa dối.

Chúng ta cần phát huy những tác động tích cực của đạo Tin lành tại những thôn, buôn có đồng bào theo đạo để các gia đình phát triển về đời sống kinh tế và tinh thần tốt hơn, song cũng cần hạn chế những tác động tiêu cực của đạo để duy trì những nét văn hoá truyền thống tốt đẹp của các buôn làng Tây Nguyên.